

นาฏยประดิษฐ์

CHOREOGRAPHY

ธรากร จันทะสาโร

สาขาวิชานาฏยศิลป์ ภาควิชามนุษยศาสตร์และศิลปกรรม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บทคัดย่อ

นาฏยประดิษฐ์ เป็นกระบวนการทางความคิดอย่างหนึ่ง ที่นาฏยศิลป์ หรือนักนาฏยประดิษฐ์ใช้ในการกำหนดหรือสร้างสรรค์การแสดงขึ้นใหม่ มีขั้นตอน การวางแผน การฝึกซ้อม การขัดเกลา เป็นต้น เป็นองค์ประกอบสำคัญ เหนือสิ่งอื่นใด “ความคิดที่สร้างสรรค์” ถือเป็นสิ่งจำเป็นต่องานนาฏยศิลป์ในโลกยุคปัจจุบัน และผู้ชมบางกลุ่มยังโหยหานาฏยศิลป์ตามจารีตดั้งเดิม และบางกลุ่มก็โหยหาความแปลกใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม “ประสบการณ์” ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ความสมบูรณ์ของนาฏยประดิษฐ์ชุดนั้นเกิดผลสัมฤทธิ์เพียงใด เพราะประสบการณ์ในที่นี้จะต้องมาจากนักนาฏยประดิษฐ์และผู้ชมร่วมกัน นี่จึงอาจเป็นที่มาให้นักศิลป์บางกลุ่มในยุคปัจจุบันหันมาสร้างงานนาฏยศิลป์ตามกระแสสังคม เช่น การเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ การค้า การแพทย์ การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ อย่างไรก็ตามการคิดและประดิษฐ์ลีลาท่ารำหรือท่าเต้น สามารถนำสิ่งที่ได้จากการพบเห็นมาปรับใช้ในผลงานของตนเองได้ ซึ่งจะทำให้หลีกเลี่ยงในประเด็นของการออกแบบที่ซ้ำ ๆ กันของงานที่มีอยู่เดิม ซึ่งหากนักนาฏยประดิษฐ์รุ่นใหม่จะพิจารณากันได้อย่างถี่ถ้วนและรอบคอบ ก็จะมีผลให้เกิดความแปลกใหม่และเกิดความโดดเด่นในผลงานนาฏยศิลป์อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: นาฏยประดิษฐ์, นาฏยศิลป์, ศิลปะการแสดง

Abstract

Choreography is the idea of dance artists of choreographer can be used to create a new performance, the process of planning, training, socialization are key elements. Above all “creation” is dance essential to the modern world and some audiences craved to traditional dance and some audiences are seeking a new performance that appear before. However, “experience” is the one that will make a complete of choreography because of this experience must come from the choreographer

นาฏยประดิษฐ์
ธรากร จันทนะสาโร
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

and audiences together. This can be a source for some at the present artist focused to dance creative based on the current social, political, social, economic, commercial, medical, and communications. So the creation and choreography can be seen from the use of their works, avoided the issue of repeated design of existing applications. If a new choreography will be careful and discreet, they will result in a new and unique in the performance.

Keywords: Choreography, Dance, Performing Arts

นาฏยศิลป์มีความผูกพันกับหมู่มวลมนุษยชาติมานานนับหลายพันปี อย่างน้อยก็คราวที่มนุษย์เริ่มรู้จักการล่าสัตว์ การหุงหาอาหาร และการต่อสู้ ตลอดจนปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถหาข้อพิสูจน์ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ในสมัยนั้น นาฏยศิลป์จึงมีการวิวัฒนาการเรื่อยมาพร้อม ๆ กับความเจริญเติบโตทางสังคม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เป็นต้น ถือเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นว่านาฏยศิลป์อยู่กับมนุษยชาติมาโดยตลอด ในแต่ละท้องถิ่นหรือตามภูมิภาคต่าง ๆ ล้วนมีมูลเหตุหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้นาฏยศิลป์เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

นาฏยศิลป์ ในที่นี้ ผู้เขียนไม่ได้จำเพาะเจาะจงไปที่นาฏยศิลป์สกุลใดสกุลหนึ่ง แต่หากจะกล่าวโดยภาพรวมว่า นาฏยศิลป์ หมายถึง สิ่งที่ทำหน้าที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ มีการถ่ายทอดความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของผู้ออกแบบงานศิลปะนั้นร่วมกับนาฏยศิลป์หรือผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดการแสดงนั้น ๆ อีกทั้งจำเป็นจะต้องนำเสนอโดยผ่านการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีรูปแบบ มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ ซึ่งสามารถถ่ายทอดในลักษณะตามขนบจารีตประเพณีแบบนาฏยศิลป์ (Traditional Dance) หรือเป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ทางนาฏยศิลป์ (Creative Dance) ภายใต้เงื่อนไขของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สังคม การเมือง การปกครอง การค้าขาย เป็นต้น เหล่านี้จึงสามารถอนุมานได้ว่า นาฏยศิลป์มิใช่เป็นเพียงการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อตอบสนองตามความปรารถนาในจิตใจ หรือตามเสียงร้องและจังหวะดนตรีเพียงเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึงการผสมผสานแนวคิด อีกทั้งแก่นของการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ในรูปแบบงานศิลปะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

นอกจากนี้ยังปรากฏอารยธรรมในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีนาฏยศิลป์ประจำอารยธรรมนั้น ๆ นั่นคือมีนาฏยศิลป์ประจำชาติเป็นของตนเอง อาทิ นาฏยศิลป์อินเดีย นาฏยศิลป์พม่า นาฏยศิลป์ลาว นาฏยศิลป์กัมพูชา นาฏยศิลป์อินโดนีเซีย นาฏยศิลป์ไทย เป็นต้น ดังได้กล่าวไว้แล้วว่านาฏยศิลป์ย่อมมีการวิวัฒนาการไปตามปัจจัยและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เมื่อนาฏยศิลป์มีการพัฒนาไปจนถึงระดับหนึ่ง ก็มักมีกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าเป็นผู้ออกแบบนาฏยศิลป์ ผู้กำกับลีลาหรือผู้ประดิษฐ์นาฏยศิลป์ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ปรับปรุงรูปแบบของท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายให้สอดคล้องประสานและสัมพันธ์กับแนวคิดหรือแก่นของนาฏยศิลป์ ซึ่ง "...ผู้ออกแบบนาฏยศิลป์ เรียกกันโดยทั่วไปว่า ผู้อำนวยการฝึกซ้อมหรือผู้ประดิษฐ์ท่ารำ แต่ในที่นี้ขอเสนอคำใหม่ว่า นักนาฏยประดิษฐ์ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Choreographer..." (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น.225) และนอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ทำการค้นคว้าจากแหล่งต่าง ๆ

นาฏยประดิษฐ์ ธรากร จันทนะสาโร วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เพิ่มเติม เพื่อกำหนดคำจำกัดความหรือความหมายของคำว่า นาฏยประดิษฐ์ (Choreography) ให้มีความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกัน ดังขอสรุปพอสังเขปดังนี้

“การสร้างสรรคหรือออกแบบนาฏยศิลป์เป็นสิ่งที่มีมนุษย์หรือศิลปินคนนั้น ๆ ได้คิดค้นขึ้นเพื่อให้เกิดความสวยงาม มีเอกลักษณ์ มีการสอดแทรกแนวคิด ลักษณะความเป็นอยู่หรือความเชื่อของมนุษย์ ที่ต้องออกแบบให้อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติอย่างมีศิลปะ” (จันทนา รักรักษ์, สัมภาษณ์, 2555)

“...กระบวนการสร้างสรรค์ที่นาฏยศิลปินทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าการนาฏยศิลป์คือ นาฏยประดิษฐ์ (Choreography) ที่นาฏยศิลปินสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ให้เกิดขึ้นในนาฏยจาริตของตน จนเมื่อผลงานใหม่นั้นงดงามเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และรักษาสืบทอดไว้...” (สวภา เวชสุภักษ์, 2547, น.1)

“นาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบกลวิธีของนาฏยศิลป์ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุมปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญ ในการทำให้นาฏยศิลป์ชุดหนึ่งสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้” (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น.225)

“...การสร้างสรรคนาฏยศิลป์นั้นจะจริง ๆ แล้วก็เป็นเรื่องความอิสระของผู้สร้าง เพราะว่าแนวทางการทำงานของการสร้างสรรคนั้น นอกจากความรู้ความสามารถ แล้วก็การสังสรรค์ประสบการณ์ของผู้สร้างแล้ว ผู้สร้างจะต้องมีอิสระในความคิด...” (สถาพร สนทอง, สัมภาษณ์, อ้างถึงใน ะวีวรรณ วรรณวิไชย, 2545, น.44)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึงขอสรุปคำจำกัดความของคำว่า นาฏยประดิษฐ์ ได้ว่า หมายถึง การคิดค้น การสร้างสรรค์ การทดลองซ้ำแล้วซ้ำเล่า ในการประดิษฐ์ท่าทางการเคลื่อนไหวของนาฏยศิลป์ และย่อมจำเป็นต้องมีองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อเสริมให้นาฏยศิลป์นั้นมีความสมบูรณ์มากที่สุด อาทิ เพลงดนตรี เครื่องแต่งกาย ฉาก หรืออุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นต้น อีกทั้งนาฏยประดิษฐ์ที่ให้คุณูปการต่อวงการนาฏยศิลป์ ควรต้องมีพัฒนาการจากสาระบางอย่างและควรต่อเนื่องจากประสบการณ์ สอดแทรกแง่มุม สะท้อนสภาพสังคม วิถีชีวิตหรือความเป็นอยู่ของสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือนำเสนออารมณ์ความรู้สึกนึกคิดให้ผู้เสพงานนาฏยศิลป์ได้ตระหนักและนำไปไตร่ตรอง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ นาฏยประดิษฐ์ที่ดีจะต้องไม่เกิดจากการลอกเลียนแบบงานของศิลปินท่านอื่น

นาฏยประดิษฐ์ ธรากร จันทะสาโร

วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นั่นหมายความว่า นักนาฏยประดิษฐ์ หรืออาจเรียกว่า ผู้กำกับลีลาหรือผู้ออกแบบลีลา เป็นผู้ทำหน้าที่รังสรรค์การแสดง เสมือนจิตรกรค่อย ๆ วาด ค่อย ๆ ออกแบบภาพเขียนว่าต้องการให้สวยงามตามที่ใจตนเองคิดเอาไว้หรือไม่ อย่างไร ผ่านกระบวนการต่าง ๆ และขั้นตอนที่สลับซับซ้อน หากแต่นักนาฏยประดิษฐ์ที่ดีควรจำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติหลัก ๆ ที่เป็นรากฐานของการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ ดังสรุปได้ต่อไปนี้ (ดาริณี ชำนาญหอม, 2545, น.59-61)

1. รู้จักสังเกตสิ่งรอบตัว และสามารถนำสิ่งนั้น ๆ มาปรับใช้กับการแสดงของตน
2. เป็นผู้ที่ต้องฝึกฝนหาความรู้ใหม่ ๆ ให้ตนเองเสมอ ทันท่อเหตุการณ์ รู้จักที่จะศึกษาศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อจะได้ทราบถึงความเป็นไปต่าง ๆ และสร้างงานออกมาให้มีรูปแบบที่น่าสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ
3. ผู้กำกับลีลาควรมีความรู้พื้นฐานด้านสรีระพอสสมควร เพื่อให้ง่ายต่อการกำกับและทราบถึงปัญหาด้านการเคลื่อนไหวของนักแสดง หากผู้กำกับได้แสดงหรือเป็นต้นแบบให้กับนักแสดงของตนดู การทำงานก็จะง่ายขึ้น
4. ต้องมีความละเอียดคม ว่องไวต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพราะการสร้างสร้งงานออกมาแต่ละครั้งย่อมมีปัญหา หากผู้กำกับเป็นผู้ที่มีไหวพริบก็จะสามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ผู้กำกับลีลาควรมีความรู้ทางด้านการแสดงอย่างครอบคลุม เช่น
 - 5.1 ทางด้านดนตรี เพื่อทราบถึงอารมณ์ความรู้สึกของเพลงที่นำมาประกอบการแสดง และความรู้จักแนวเพลงหลาย ๆ แบบ เพื่อนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับรูปแบบของงานที่กำหนดไว้
 - 5.2 ทางด้านฉาก แสง เสียง เพื่อที่จะทราบถึงความเป็นไปได้ของพื้นที่ที่ใช้แสดง ซึ่ง 3 สิ่งนี้สำคัญมากต่อนักแสดง เพราะบางพื้นที่การแสดงก็เป็นจุดควรระมัดระวัง เพราะเป็นฉากหลอก หรือทางด้านแสดง ควรสามารถบอกถึงความต้องการของตนเองได้ว่าควรใช้แสงสีใดให้เหมาะกับงาน และเสียง ควรตรวจสอบสภาพการได้ยินบนเวทีให้เป็นอย่างดี เพราะเสียงเป็นส่วนสำคัญต่ออารมณ์ในการแสดงทั้งของนักแสดงและผู้ชม
6. ควรจะเป็นผู้ที่เปิดใจกว้าง สามารถรับฟังปัญหาต่าง ๆ จากแต่ละฝ่ายที่ร่วมงาน ไม่ว่าจะมาจากตัวนักแสดงหรือทีมงานทั้งหมด เพื่อจะได้พัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น
7. ควรสร้างงานออกมาในรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อให้เกิดการสร้างสร้งสิ่งใหม่ ๆ ต่อวงการหนึ่ง การสร้างงานตามทีตลาดต้องการ (Trend) อาจทำได้ในบางโอกาส แต่งานที่ดีไม่ควรเกิดจากการลอกเลียนแบบ หรือทำตามแบบเดิม อย่างน้อยควรมีการปรับปรุงเพื่อให้งานดียิ่ง ๆ ขึ้น

เห็นได้ว่าจากที่กล่าวมา เป็นคุณลักษณะที่พึงมีในนักนาฏยประดิษฐ์ สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่รังสรรค์นาฏยศิลป์ที่ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นนาฏยศิลป์สกุลหนึ่งสกุลใดเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตได้ว่านักนาฏยประดิษฐ์รุ่นใหม่ มีแนวทางในการคิดค้นนาฏยศิลป์ รวมถึงมีแหล่งข้อมูลทันสมัย ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระบบเทคโนโลยี ซึ่งสามารถศึกษา

นาฏยประดิษฐ์ ธรรกร จันทนะสาโร วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

นาฏยศิลป์ชาติต่าง ๆ ได้ตัวอย่างง่ายดายนกว่าสมัยอดีตมากนัก ขณะเดียวกันผู้เขียนก็มีมุมมองว่า ความทันสมัยของโลกยุคใหม่เสมือนเป็นตาบสองคม เนื่องจากผู้ที่เรียกตนเองว่าเป็นนักนาฏยประดิษฐ์ อาจขาดความรอบครอบหรือขาดจริยธรรมในการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ อาจด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ดี หรือมาจากความตั้งใจจริงก็ดี ที่ลอกเลียนแบบหรือแม้เพียงน้อยนิดจากนาฏยศิลป์ที่ปรากฏได้ตามสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แล้วนำมาปรับปรุงเพียงบางส่วนก็ดี หรือสลับเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของลีลานาฏยศิลป์ก็ดี แล้วเรียกนาฏยศิลป์ชุดนั้นว่าเป็นผลงานการสร้างสรรค์ของตนเอง สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่สมควรเร่งดำเนินการปลูกฝังจิตสำนึกและจริยธรรมให้กับนักนาฏยประดิษฐ์รุ่นใหม่ ตลอดจนผลเสียที่จะเกิดขึ้นภายหลัง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาศิลปะการแสดงที่เรียกว่า นาฏยศิลป์

อย่างไรก็ตามผู้เขียนก็มีทัศนะอีกมิติหนึ่งว่า “การลอกเลียนแบบ” กับ “การถ่ายโอนทางวัฒนธรรมของนาฏยศิลป์” เป็นสิ่งที่อาจแยกจากกันไม่ออกโดยตรง เนื่องจากศิลปะการแสดงซึ่งก็ร่วมไปถึงนาฏยศิลป์นั้น เกิดมาจากการลอกเลียนแบบ ดังความที่นักปราชญ์นามว่าอริสโตเติลได้กล่าวเอาไว้ และอีกประการหนึ่งคือ ในสมัยอดีตนาฏยศิลป์หนึ่ง ๆ อาจมีการพัฒนาหรือเกิดจากการลอกแบบ ประยุกต์แบบมาจากนาฏยศิลป์อีกชนิดหนึ่ง และด้วยกาลเวลาที่ยาวนาน ร่วมกับการพัฒนาของสังคม การเมือง การปกครอง ฯลฯ ทำให้เกิดการกลมกลืน การละเล้าของนาฏยศิลป์เป็นการถ่ายโอนองค์ความรู้ของนาฏยศิลป์จากอารยธรรมหนึ่งไปสู่นาฏยศิลป์อีกอารยธรรมหนึ่ง จึงไม่อาจปฏิเสธหรือไม่อาจตัดสินโดยยุติได้ว่านาฏยศิลป์ที่เป็นรูปร่างชัดเจนในปัจจุบันของอารยธรรมต่าง ๆ มิได้ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า การลอกแบบประยุกต์แบบ

การเคลื่อนไหวร่างกายตามรูปแบบของนาฏยศิลป์นั้น สิ่งสำคัญที่นักนาฏยประดิษฐ์ต้องทำความเข้าใจเป็นอันดับต้นคือ นาฏยศิลป์เป็นภาษาอย่างหนึ่ง หรือเรียกอีกอย่างว่า ภาษาท่าเต้นรำ ดังรายละเอียดที่ปรากฏในตำราเรื่อง Labanotation ในหัวข้อ The Language of Dance ผู้เขียนขอกล่าวโดยสรุปว่า

นาฏยศิลป์เป็นภาษาของการสื่อสารอารมณ์ผ่านท่าทางต่าง ๆ เป็นการออกแบบร่างกายให้เกิดการสื่อสารแบบไม่ใช่คำพูด ภาษาท่าเต้นรำจึงเป็นสิ่งที่นำไปประยุกต์ผ่านวัฒนธรรมหนึ่งสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง นาฏยศิลป์จึงเป็นการสื่อสารทางภาษาอย่างถ่องแท้รูปแบบหนึ่ง” (Ann Hutchinson Guest, 2005, p.14)

โดยนาฏยประดิษฐ์นั้น ศิลปินหรือนักนาฏยประดิษฐ์ที่ เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานควรคำนึงการกำหนดรูปแบบของนาฏยศิลป์ชุดใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นมา ซึ่งการกำหนดรูปแบบของนาฏยศิลป์มีหลายหลายแนวทาง แต่อาจจะสรุปพอสังเขปตามความเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางหลัก ๆ ได้ 4 แนวทาง (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547) ดังนี้

1. กำหนดให้อยู่ในหนึ่งนาฏยจาริต อธิบายได้ว่า นักนาฏยประดิษฐ์โดยส่วนใหญ่มักเลือกรูปแบบนี้เป็นอันดับต้น ๆ เนื่องจากว่าเป็นแนวทางที่ทำได้ง่าย เนื่องมาจากมีข้อกำหนด กฎเกณฑ์ในการเคลื่อนไหวให้สามารถนำมาหาหยิบใช้ในการสร้างสรรค์นาฏยศิลป์ได้อย่างง่ายดายและเป็นระบบระเบียบ

นาฏยประดิษฐ์ ธรรการ จันทนะสารโ วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2. กำหนดให้เป็นการผสมหลายนาฏยจารีต เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่หรือความแวกแหวในรูปแบบของนาฏยศิลป์นั้น นักนาฏยประดิษฐ์มักนำเอานาฏยจารีตตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปมาเป็นส่วนผสม เช่น การนำเอานาฏยศิลป์ไทยมาผสมกับการเต้นบัลเลต์ นาฏยศิลป์ไทยกับนาฏยศิลป์ร่วมสมัย หรือนาฏยศิลป์พื้นเมืองตามภูมิภาคกับนาฏยศิลป์ญี่ปุ่นหรือนาฏยศิลป์จีน เป็นต้น
3. กำหนดให้ประยุกต์จากนาฏยจารีตเดิม รูปแบบดังกล่าวมักอาศัยเพียงลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ที่เด่น ๆ ทางด้านโครงสร้าง ท่าทางการเคลื่อนไหว หรือลักษณะสำคัญของท่าทางนั้น ๆ มาเป็นหลักในการสร้างสรรค์ ซึ่งนักนาฏยประดิษฐ์บางกลุ่มบางจำพวกก็พยายามริเริ่มหรือคิดค้นท่าทางการเคลื่อนไหวแบบใหม่ ๆ หรือเสริมเติมแต่งเข้าไปกับนาฏยศิลป์ดั้งเดิม ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความหมายใหม่ตามที่ต้องการ
4. กำหนดให้อยู่นอกนาฏยจารีตเดิม สามารถอธิบายได้ว่า นักนาฏยประดิษฐ์ในปัจจุบันได้พยายามค้นคว้ารูปแบบการเคลื่อนไหวใหม่ ๆ โดยไม่นำเอารากฐานของวิถีชีวิตตามธรรมชาติหรือรูปแบบของนาฏยศิลป์ที่มีอยู่เดิมมาเป็นพื้นฐาน ซึ่งการคิดค้นรูปแบบใหม่ ๆ ของนาฏยศิลป์นั้นสามารถกระทำได้โดยจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อนาฏยศิลป์ดั้งเดิม เช่น การแสดงนาฏยศิลป์ญี่ปุ่นที่เรียกว่า บุตโ (Butoh) ที่คิดใหม่และทำใหม่โดยศิลปินชาวญี่ปุ่น กระทั่งเกิดการแพร่หลายไปในยุโรป และเมื่อนาฏยศิลป์รูปแบบใหม่ที่คิดค้นเกิดการยอมรับในวงกว้างมากขึ้น เกิดการสืบเนื่องกันเป็นทอด ๆ อย่างมีระบบ นาฏยศิลป์นั้นก็กลายเป็นนาฏยจารีตแบบดั้งเดิมไปในที่สุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพสังคมของนาฏยศิลป์

นาฏยประดิษฐ์ เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของศิลปินที่พยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับวงการนาฏยศิลป์ ซึ่งย่อมมีกระบวนการ ขั้นตอน เงื่อนไขและข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละสกุลของนาฏยศิลป์ โดยทั่วไปแล้วนาฏยศิลป์มักจะมุ่งเน้นเรื่องแนวคิด นำเสนอความรู้สึก อารมณ์ หรือเนื้อหาบางอย่างตามสถานการณ์ของสังคมหรือพื้นที่นั้น ๆ เป็นต้น แต่ก็มีนาฏยประดิษฐ์บางจำพวกที่ได้ต้องการนำเสนอในประเด็นที่กล่าวมา แต่ต้องการสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของศิลปินบางกลุ่มที่เรียกตนเองว่านักนาฏยประดิษฐ์ ซึ่งผลงานนั้น ๆ ก็มิได้หมายรวมว่าขาดสุนทรีย์ภาพด้านนาฏยศิลป์แต่ประการใด หากแต่มีบริบทที่สอดแทรกอยู่ในงานศิลปะที่แตกต่างกันออกไป

ปัจจุบันนักนาฏยประดิษฐ์รุ่นใหม่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อมมาเป็นตัวกำหนดในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ ซึ่งควรจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาข้อควรระวังต่าง ๆ ทางด้านนาฏยประดิษฐ์ เหตุเพราะในการสร้างสรรค์ผลงาน บางครั้งอาจเกิดความเสี่ยงต่อระบบความเชื่อ จารีต ประเพณี ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของศิลปินหรือผู้สร้างงาน ดังข้อสรุปเป็นสาระสังเขป (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547) ดังนี้

1. ไม่ควรทำในสิ่งที่ซ้ำ ๆ จนเกิดความคุ้นตา และไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดบ้างที่เกิดขึ้นใหม่ในผลงานนาฏยศิลป์ แม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่ยาก หากปฏิบัติบ่อยครั้งก็อาจทำให้เกิดความน่าเบื่อได้

นาฏยประดิษฐ์ ธรรมากร จันทนะสาโร วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2. ไม่ควรทำในสิ่งที่ผู้ชมสามารถคาดเดาได้ในเหตุการณ์ทางนาฏยศิลป์ว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง เพราะจะทำให้คนดูไม่เกิดความแปลกใจ ขาดความตื่นตาและตื่นใจได้
3. ไม่ควรปรุงแต่งหรือใส่องค์ประกอบหรือสิ่งต่าง ๆ ที่มากเกินไป ทำให้ยากที่จะเข้าใจและยากที่จะติดตามผลงานนาฏยศิลป์นั้น ๆ อีกทั้งอาจทำให้ขาดความต่อเนื่องในการแสดง
4. ไม่ควรทำลายสมาธิหรืออารมณ์ความต่อเนื่องของผู้ชม เพราะไม่อย่างนั้นผู้ชมจะต้องเริ่มตั้งต้นกับการแสดงใหม่ ซึ่งทำให้ขาดความสมบูรณ์ในการเสพงานนาฏยศิลป์
5. ไม่ควรทำในสิ่งที่เกิดศักยภาพของนักแสดง เพราะอาจทำให้ได้ผลที่ตรงกันข้าม นอกจากการจัดวางร่างกายของนักแสดงจะไม่สมบูรณ์แล้ว ยังทำให้เกิดความลุ่มระทึกในสายตาของผู้ชมก็เป็นได้
6. ไม่ควรทำสิ่งใด ๆ ที่ขัดต่อจารีต ประเพณี ศีลธรรมอันดีงามของสังคมหรือท้องถิ่นนั้น ๆ
7. ไม่ควรทำในสิ่งที่นักแสดงขาดความมั่นใจ ไม่พร้อม หรืออาจก่อให้เกิดความกังวลในขณะที่ทำการแสดง ทั้งนี้ความชำนาญ ระยะเวลาในการฝึกซ้อม ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกนั้นกับนักแสดงก็เป็นไปได้เช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า นาฏยประดิษฐ์ เป็นกระบวนการทางความคิดอย่างหนึ่ง ที่นาฏยศิลป์หรือนักนาฏยประดิษฐ์ใช้ในการกำหนดหรือสร้างสรรค์การแสดงขึ้นใหม่ มีขั้นตอน การวางแผน การฝึกซ้อม การขัดเกลา เป็นต้น เป็นองค์ประกอบสำคัญ เหนือสิ่งอื่นใด “ความคิดที่สร้างสรรค์” ถือเป็นสิ่งจำเป็นต่องานนาฏยศิลป์ในโลกยุคปัจจุบัน และผู้ชมบางกลุ่มยังโหยหานาฏยศิลป์ตามจารีตดั้งเดิม และบางกลุ่มก็โหยหาความแปลกใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม “ประสบการณ์” ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ความสมบูรณ์ของนาฏยประดิษฐ์ชุดนั้นเกิดผลสัมฤทธิ์เพียงใด เพราะประสบการณ์ในที่นี้จะต้องมาจากนักนาฏยประดิษฐ์และผู้ชมร่วมกัน นี่จึงอาจเป็นที่มาให้ศิลปินบางกลุ่มในยุคปัจจุบันหันมาสร้างงานนาฏยศิลป์ตามกระแสสังคม เช่น การเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ การค้า การแพทย์ การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ อย่างไรก็ตามการคิดและประดิษฐ์ลีลาท่ารำหรือท่าเต้น สามารถนำสิ่งที่ได้จากการพบเห็นมาปรับใช้ในผลงานของตนเองได้ ซึ่งจะทำให้หลีกเลี่ยงในประเด็นของการออกแบบที่ซ้ำ ๆ กันของงานที่มีอยู่เดิม ซึ่งหากนักนาฏยประดิษฐ์รุ่นใหม่จะพิจารณากันได้อย่างถี่ถ้วนและรอบคอบ ก็จะส่งผลให้เกิดความแปลกใหม่และเกิดความโดดเด่นในผลงานนาฏยศิลป์อย่างแท้จริง

นาฏยประดิษฐ์
ธรากร จันทะสาโร
วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รายการอ้างอิง

จันทนา รักรักษ์. (สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2555).

ดาริณี ชานาญหอม. (2545). ศิลปะแห่งการออกแบบและกำกับลีลา. ใน ระเบิด้าเริ่มต้น. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: ไอเดียสแควร์.

สุรพล วิรุพหิรัญ. (2547). หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สวภา เวชสุรักษ์. (2547). หลักนาฏยประดิษฐ์ของท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ระวีวรรณ วรรณวิไชย. (2545). นาฏศิลป์ไทยท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมใหม่. ใน ระเบิด้าเริ่มต้น. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: ไอเดียสแควร์.

Ann Hutchinson Guest. (2005). **Labanotation: The System of Analyzing and Recording Movement.** Grate Britain, UK: Routledge.